

A photograph showing two men from behind, focused on painting a large, intricate tapestry. The tapestry features a dense arrangement of colorful flowers, including purple, orange, and pink blossoms, and several birds, such as a blue parrot and a green budgie. The men are wearing white shirts and dark aprons. The man on the left is using a fine brush to paint a small detail, while the man on the right is holding a piece of fabric or paper. The background is dark, making the vibrant colors of the tapestry stand out.

De betovering van geschilderd behang

Ambacht aan de wand

In de tentoonstelling *Ambacht aan de wand, de betovering van handbeschilderd behang* spiegelt het Westfries Museum in Hoorn het heden aan het verleden. Naast monumentale behangsets van de Hoornse Behangfabriek is er opvallend werk te bewonderen van de Rotterdamse behangkunstenaars Marcelo Gimenes en Jaap Snijder. Zij hebben het 'vergeten' ambacht na bijna 200 jaar nieuw leven ingeblazen.

Tentoonstelling in
Westfries Museum
spiegelt het heden
aan het verleden

TEKST: DIANA LINDEMAN FOTOGRAFIE: SNIJDER&CO

SNIJDER&CO WERKT O.A. MET EEN MAROUFLÉ TECHNIK, WAARBIJ BEHANGPAPIER OP DOEK WORDT AANGEBRACHT.

Bomen, bloemen, vogels; in de achttiende eeuw was het mode kamers te decoreren met op behang geschilderde landschappen. In de handbeschilderde behangsels zaten vaak verhalen verstopt, met verwijzingen naar de bewoners en hun huis.

Deze ambachtelijke schilderkunst leidde tot perspectivische panorama's: muurkunst die soms een heel 'kamertje-rond' ging.

Het Westfries Museum geeft met de expositie *Ambacht aan de wand* tot en met 12 september verbeelding de ruimte. Met handbeschilderde behangsels uit de achttiende en negentiende eeuw, met hedendaags werk van Snijder&CO en met het verhaal over de Vaderlandsche Maatschappij van Reederij en Koophandel ter Liefde van 't Algemeen die met de productie van handbeschilderd behang de economische crisis vanaf 1777 te lijf ging.

De tentoonstelling geeft inzicht in het maakproces en laat tal van schetsen en maquettes zien.

Tevens zijn er verschillende video's van het maakproces waardoor de uitstalling in het museum een bijzonder educatief karakter krijgt.

Sinds 1585

De kunst van het schilderen van behangsels deed in de Nederlanden waarschijnlijk omstreeks 1585 zijn intrede. Nadat Mechelen en Antwerpen in Spaanse handen waren gevallen,

vluchtten tienduizenden inwoners naar het noorden. Tussen de vele kunstenaars, vrijdenkers en kooplieden zaten vermoedelijk schilders die de techniek van het behangsel schilderen hier introduceerden. Na een lange aanloopperiode in de zeventiende eeuw werd handbeschilderd behang een eeuw later pas echt populair.

Naast wandtapijten vormden de behangsels een essentieel onderdeel van de voornaamste ontvangstvertrekken. Nagenoeg alle grote huizen hadden een kamer of zaal met wandschilderingen, ook wel 'kamers in 't rond' genoemd. Er moeten duizenden geschilderde kamers zijn geweest. Slechts een fractie is *in situ* bewaard gebleven.

In de zeventiende eeuw werd de toeschouwer geheel omringd door het geschilderde landschap omdat de voorstelling in de hoeken doorliep en je daardoor bijna letterlijk het landschap kon instappen.

Dat verandert in de vroege achttiende eeuw als De Laire in zijn *Groot Schilderboek* pleit voor inkadering van de voorstelling en toepassing van een lambrisering om beschadiging door meubels te voorkomen.

VOOR GROTERE OPDRACHTEN MAAKT SNIJDER&CO VOORAF EEN PROEFSTUK VOOR DE LICHTVAL, KLEUR EN COMPOSITIE.

SCHETS MET PAUW VAN DE VADERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ (FOTO WESTFRIESMUSEUM).

CAPIBARA OP EEN ROTS ALS VERWIJZING NAAR HET SCHILDERIJ VAN FRANS POST IN HET MAURITSHUIS.

'GEZICHT OP PERNANBUCO', SCHILDERIJ GEBASEERD OP DE BRAZILIAANSE WERKEN VAN FRANS POST EN ALBERT ECKHOUT.

BONTE SPECHT IN BLOEIENDE KRENTEBOOM.

WILGEN MET EEN KLEINE KAREKIET.

ROODBORSTJE IN EEN BLOEIENDE KRENTEBOOM.

BEZIG MET HET DRIELUIK 'HOMMAGE AAN ANNY MORPURGO'

HOGHE WAND VOOR EEN AMSTERDAMS GRACHTENPAND MET VEEL BLOEMEN EN DE HORIZON OP ZITHOOGTE.

Fabrieken

In eerste instantie waren het alleen rijke stadsbestuurders en regenten die zich beschilderd behang konden veroorloven. In de tweede helft van de achttiende eeuw verscheen het fenomeen ook steeds vaker in de stads- en buitenhuizen van de gegoede burgerij.

Door de toenemende vraag maakten kleine particuliere ateliers plaats voor behangselfabrieken met een lagere productieprijs als gevolg. Gedurende de twee eeuwen dat wandbespanningen werden toegepast, kende Nederland tientallen van dergelijke behangselfabrieken. Een bekende fabriek – tevens de laatste – is de *Vaderlandsche Maatschappij van Reederij en Koophandel ter Liefde van 't Algemeen* te Hoorn, opgericht in 1777 door de predikant en koopman Cornelis Ris.

Beschilderd behang werd in eerste instantie vervaardigd naar de wens van de opdrachtgever. Het thema verwees naar diens maatschappelijke status of ambitie.

Later kwam het gebruik van bestaande ontwerpen waar de opdrachtgever aanpassingen kon laten uitvoeren meer in zwang. Dat is onder andere terug te zien in schetsen van de Hoorse behangfabriek waarop aantekeningen zijn gemaakt met specifieke wensen van de klant.

Aan een behangsel werd door verschillende mensen gewerkt, elk met een eigen expertise. Behangselfabrikanten genoten meestal niet de status van kunstenaar, ondanks hun vakbekwaamheid of talent. Ze werden eerder beschouwd als ambachtslieden en waren meestal ingeschreven als lid van het *Sint-Lucasgilde*.

Vergeeten ambacht

Als hedendaagse behangkunstenaars hebben Marcelo Gimenes en Jaap Snijder van de firma Snijder&CO dit 'vergeeten' ambacht bijna twee eeuwen later weer op de kaart gezet. Het duo schildert wandvullende behangselfabrikanten in opdracht in een eigen stijl, maar rekening houdend met de technieken die vroeger zijn toegepast.

Gimenes en Snijder zijn beiden jaren werkzaam geweest in de interieur-, design- en reclamewereld. Daarnaast zijn zij autonome kunstenaars met twee sterk uiteenlopende stijlen. Hun gezamenlijke passies zijn historische interieurs waar textiel, meubels, kunst en ambacht samenkomen. Door als duo aan één behangsel te werken, ontstaat een interessante combinatie waarbij het decoratieve oogpunt altijd streng bewaakt wordt.

"Het resultaat is geen autonoom kunstwerk; het moet passen in de ruimte waarvoor het is bedoeld", zeggen ze. Zo maken de Rotterdammers vooraf gedetailleerde schetsen en een maquette om de klant inzicht te geven in het eindproduct. "Dat is belangrijk, want het schilderen van behang is een

nauwkeurig proces. Kleuren, vormen en lichtval moeten goed op elkaar aansluiten. Het is vooral een arbeidsintensief ambacht, dat toewijding en passie vergt".

Weinig bewaard

Gimenes en Snijder vinden het opmerkelijk dat zo weinig van deze 'kamers in 't rond' bewaard zijn gebleven. Ook de kennis over het maakproces is grotendeels verloren gegaan.

"Pas toen wij begonnen met het schilderen van behangselfabrikanten werden wij ons bewust van de omvang en het belang van het ambacht. Het is fascinerend om te ontdekken hoe men destijds met de juiste effecten lege muren transformeerde tot illusionistische landschappen".

De overgeleverde schetsen, reisverslagen en nota's geven slechts een beperkt beeld van de werkwijze en gebruikte technieken. Hoe kwam het behang tot stand? Hoe verliep een opdracht? Hoe zag een atelier eruit? Werd gewerkt met sjablonen of vaste elementen? Hoe verliep het werkproces? Wie bepaalde de kleuren en onderwerpen? Welke overige stofferingen waren van belang bij de keuzes? In hoeverre sloot het ontwerp aan bij het bestaande interieur?

Onderzoek

Veel van dit soort vragen is niet meer te beantwoorden. Daarom hebben Gimenes en Snijder zich verder verdiept in de technieken en het maakproces.

Door boeken en proefschriften te lezen, maar ook door het bezoeken van musea en (particuliere) huizen kregen zij een beter inzicht. Zo kunnen bijvoorbeeld ook diorama's en (toneel)decorstukken helpen de gebruikte technieken en effecten te vergelijken.

Inmiddels hebben de partners veel van deze theoretische modellen in praktijk gebracht. Lichtval, diepte, perspectief, kleurgebruik en andere effecten van weleer brengen zij opnieuw tot leven in een eigen stijl. Net als vroeger spelen persoonlijke wensen van opdrachtgevers en de architectuur uiteraard ook een belangrijke rol bij het creëren.

Door optische illusies en kleurgebruik valt volgens Snijder&CO een bepaalde sfeer op te roepen. "Door de juiste verhouding van het werk kan een ruimte gemanipuleerd worden".

Meer over de tentoonstelling op wfm.nl

Snijder&CO

Snijder en Gimenes – opgeleid als graficus en kunstenaar – gaven hun banen als art director op om in 2010 zelf behang te gaan ontwerpen en produceren. Aanvankelijk maakten ze digitale behangcollecties, tot ze meer handmatig vanuit eigen tekeningen en ontwerpen gingen werken, op maat aangepast aan een vertrek.

In de loop van de jaren hebben zij zich ontwikkeld tot experts in het schilderen van behangselfabrikanten. Ontwerp en uitvoering worden op maat gemaakt, net als in de zeventiende en achttiende eeuw. Zo schilderen zij panorama's en landschappen met vogels, bloemen en planten. Oude technieken passen zij toe met nieuwe producten en materialen. Het werk draagt daardoor toch vooral hun eigen handtekening.